

Handläggare: Maria Nordström
Tel: 010-575 70 12
E-post: maria.nordstrom@val.se

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Valmyndighetens remissvar gällande regeringens promemoria Stärkt skydd för Valhemligheten

Justitiedepartementets dnr Ju2018/00824/L6

Inledning - Behov av ett nytt valsedelssystem

Valmyndigheten har bl.a. i vårt remissvar till SOU 2016:71, Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten (Valmyndighetens dnr 16-104/0) påtalat att det behöver göras en översyn av nuvarande valsedelssystem, och vi vidhåller detta. De åtgärder som nu föreslås utgör endast nödlösningar för enskilda frågor och de hanterar inte problemen från grunden. Vi menar att förtroendefrågan handlar om regelverket för valsedlar som helhet, där vi har en alltför komplicerad ordning som både är svår att förklara och att förstå, snarare än enskilda frågor om valsedlars placering och personröstning.

Den stora mängden olika valsedlar som tillåts kommer oavsett hur de tillhandahålls att innebära en stor utmaning. Det är också oklart om det egentligen föreligger något faktiskt hot mot valhemligheten, eller om problemet snarare handlar om väljarnas misstroende, även om det förstås är allvarligt i sig. När det gäller reglerna för personröstning kommer grundproblemet att förstå och förklara ett komplicerat förfarande att kvarstå om inte systemet ändras i sin helhet. Att det ska vara möjligt att personrösta inom ramen för sitt partival utan att ha tillgång till en namnvalsedel kommer att underlätta för väljarna, och är också i linje med hur många redan tror att det fungerar. Det löser dock inte behovet av ett enhetligt system för röstning eftersom olika regler för hur tillskrivna namn hanteras i andra avseenden fortfarande kommer att gälla, beroende på om kandidaterna är anmälda eller inte.

Med detta sagt delar vi även regeringens bedömning att en sådan översyn som skulle krävas för att reformera valsedelssystemet i sin helhet inte kan göras inför EP-valet 2019. Om förslagen träder i kraft är det dock av högsta vikt att de inte ersätter en bredare lösning inför valen 2022.

Vi lämnar nedanstående synpunkter på förslagen, disponerat i enlighet med rubrikerna i promemorian:

VALMYNDIGHETEN

Besöksadress: Fleminggatan 14, Postadress: Box 12191, SE-102 25 Stockholm
Tel 010-5757000 Fax 010-5757020 valet@val.se www.val.se

1. Författningsförslag

I själva förslaget till lagtext bör förtydligas att i fallet med *flera* tillskrivna namn för ett parti med anmälda kandidater ska övriga namn bortses ifrån. Dvs. det bör i 7 kap. 2 § vallagen, utöver att framgå att personrösten tillfaller det första tillskrivna namnet, även stå att ev. övriga tillskrivna namn ska anses obefintliga.

2. Skärpta krav på skyddet av valsedlar

Det förslag för placering av valsedlar som behandlades i SOU 2016:71, Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten, innebar att valsedlarna skulle placeras bakom valbåsen. Valmyndigheten framförde i det remissvaret att det var oklart vilket problem som den utredningen vill åtgärda. Vi menade då att det inte stod klart vad som avsågs med yttre påverkan och vilka problem gällande valhemligheten som var tänkta att lösas. Vi vidhåller den synpunkten, även om nuvarande förslag omarbetats till att innebära en avskärmning av valsedlar separat från valbåsen.

Vidare framfördes i samma remissvar synpunkten att förslaget inte innebar något stärkt skydd för valhemligheten, eftersom det gav upphov till andra, större problem. Vi ser även med det nya förslaget motsvarande risker, men möjligen i mindre omfattning. Även med utökat antal röstmottagare så kommer uppgiften att hålla ordning bland valsedlarna och se till att inte valsedlar försvinner att försvåras. Röstmottagarna kommer att få genomföra täta kontroller av valsedelsställen och det kan inte uteslutas att en väljare upplever att röstmottagaren fått kännedom om vilka valsedlar som hämtats.

Det är dock positivt att förslaget ger valnämnderna och utlandsmyndigheterna en flexibilitet att utforma skärmar och möblering utifrån lokala förutsättningar.

3. Stärkt valhemlighet genom bättre möjlighet att personrösta

Som nämns ovan är det i grunden positivt att en väljare ska kunna personrösta inom ramen för sitt partival, utan att ha tillgång till en namnvalsedel. Valmyndigheten saknar dock i förslaget tydliga bestämmelser som reglerar tillskrivna namn på *namnvalsedlar* för ett parti som har anmälda kandidater. Det framgår inte i förslaget om tillskrifter på en sådan valsedel ska räknas som en personröst, eller om de ska bortses ifrån.

Från ett informationsperspektiv är det redan idag svårt att framföra till väljarna att andra regler för vilka anmälda kandidater som går att rösta på gäller för valet till riksdagen än för val till kommun- och landstingsfullmäktige. Kandidater till kommun- och landstingsvalen är anmälda till hela valområdet och det går därför bra att rösta med en namnvalsedel avsedd för en annan valkrets. För riksdagsvalet däremot är kandidaterna anmälda för en eller flera kretsar och väljarna måste instrueras att ta rätt namnvalsedel. Med det nya förslaget förstärks problemet med att väljaren måste vara informerad om att kandidaten är anmäld till den egna riksdagsvalkretsen, för att personrösten ska räknas.

Slutligen vill vi uppmärksamma tidsaspekten i den del av förslaget som handlar om att lotten ska avgöra till vilken valsedel en tillskriven personröst ska räknas, i det fall en kandidat finns med på flera valsedlar. Det innebär ett extra moment under pågående rösträkning. Det är inte möjligt att förutse huruvida det kommer att försena valresultatet eller inte, men länsstyrelserna behöver göra en bedömning. För val till Europaparlamentet är detta inte något problem eftersom partierna har för vana att endast ställa upp med en namnvalsedel. För övriga val är det dock relativt vanligt förekommande att kandidaterna finns på mer än en valsedel. Statistik från valen 2014 visar att för valet till riksdagen fanns totalt 280 kandidater, angivna på minst två valsedlar för samma parti. För valet till kommunfullmäktige fanns 1383 sådana kandidater och för valen till landstingsfullmäktige 2014 var siffran 1066. Även om dessa representerar en mindre andel av det totala antalet anmälda kandidater, är siffrorna ändå så pass höga att själva lottningsmomentet kan befaras vara tidskrävande för många länsstyrelser. Se bilaga 1 för detaljerad statistik.

4. Ikraftträdande

Regeringen föreslår att författningsändringarna träder i kraft den 1 oktober 2018 och därmed skulle gälla för ett eventuellt omval eller extra val efter höstens val till riksdag, kommun och landsting. Valmyndigheten anser att ändringarna bör gälla för första gången vid valet till Europaparlamentet 2019. Vi anser vidare att de inte alls ska gälla för ett omval av höstens val till riksdag, kommun och landsting och inte heller för ett eventuellt extra val före valet till Europaparlamentet.

Ett omval bör så långt som möjligt omfattas av samma regler som det ordinarie valet. Det gäller särskilt med tanke på de nya regler för omval som gäller från och med den 1 mars och de motiveringar som riksdagen har ställt sig bakom genom prop. 2017/18:38 Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten. Utöver det principiella att ett omval ska fungera så lika som möjligt, kan det vara särskilt förvirrande för väljarna att reglerna för själva röstningsförfarandet skiljer sig åt mellan ett ordinarie val och ett omval. Från väljarperspektivet är förslaget om ändrade regler för personröstning särskilt olämpligt att införa för ett omval eller extra val för kommun, landsting eller riksdag som infaller före valet till Europaparlamentet 2019.

Förslaget om avskärmningar av valsedlar kräver dessutom att kommunerna införskaffar ny utrustning och utbildar och rekryterar extra röstmottagare. När det gäller förslaget om ändrade regler för personröstning krävs ny information till väljarna och utbildning samt nya instruktioner för både röstmottagare och länsstyrelsens rösträknare. Valmyndigheten gör bedömningen att tiden kommer att vara alltför knapp för att detta ska kunna genomföras till ett omval eller extra val innan valet till Europaparlamentet.

Förslaget om ändrade regler för personröstning kräver också behovsanalys och anpassningar i det valadministrativa IT-stödet för att hantera tillskrifter och lottning. Detta kommer inte att hinna utvecklas till ett extra val före valet till Europaparlamentet och länsstyrelserna skulle därför under den slutliga sammanräkningen få hantera lottningarna manuellt, med risk för ett försenat valresultat.

5. Ekonomiska och andra konsekvenser

I promemorian ansges att förslaget om avskärmningar av valsedlar torde resultera i att det behövs ytterligare en röstmottagare i vallokalerna för att hålla ordning bland valsedlarna, men inte i röstningslokalerna för förtidsröstning. Det senare motiveras med att den nya regleringen att det alltid ska finnas två röstmottagare närvarande i en lokal för förtidsröstning redan innebär en förstärkning. Valmyndigheten menar att även i lokaler för förtidsröstning kommer behovet att uppstå. Många lokaler har redan haft minst två röstmottagare som arbetat med röstmottagning, och i de fallen innebär det inte någon förstärkning att detta blivit reglerat i vallagen. Således kan det krävas att statsbidraget till kommunerna för att ordna förtidsröstningen anpassas.

Ärendet har avgjorts av Valmyndighetens nämnd genom beslut per capsulam. I beredning har deltagit kanslichef Anna Nyqvist, Kristina Lemon, chef för enheten för val och folkomröstningar samt handläggaren Maria Nordström, föredragande.

Margareta Bergström

Maria Nordström

Bilaga 1

Statistik för kandidater på flera valsedlar, valen 2014

Statistiken visar antalet kandidater som var anmälda till mer än en valsedel för ett och samma parti och valtyp, för valen till kommunfullmäktige, landstingsfullmäktige och riksdag 2014.

Valen till kommunfullmäktige (totalt antal anmälda kandidater 49 438)	
Antal kandidater	Antal valsedlar som kandidaten fanns på
1116	2
180	3
37	4
16	5
33	6
1	7

Total: 1383

Valen till landstingsfullmäktige (totalt antal anmälda kandidater 11 927)	
Antal kandidater	Antal valsedlar som kandidaten fanns på
521	2
232	3
126	4
37	5
87	6
39	7
5	8
13	9
6	12

Total: 1066

Val till Riksdagen (totalt antal anmälda kandidater 5 627)	
Antal kandidater	Antal valsedlar som kandidaten fanns på
267	2
5	3
6	4
1	5
1	13

Total: 280